

4. Тернопільська інвестиційна рада. Офіційний сайт. URL: <https://www.te-invest.com/> (дата звернення: 30.05.2025).

5. Polaris Programme. Офіційний сайт. URL: <https://polaris.org.ua/en/news-events/news/> (дата звернення: 30.05.2025).

КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА У ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: НОВІ ВИКЛИКИ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ

Ірина Змійова

*кандидат філологічних наук, доцент
професор кафедри германо-романської філології та перекладу
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»
м. Харків, Україна*

Інна Паненко

*старший викладач кафедри германо-романської філології та
перекладу
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»
м. Харків, Україна*

Сучасний перекладач повинен поєднувати традиційну лінгвістичну майстерність з новими цифровими компетенціями. З появою нейронних систем машинного перекладу та інших ШІ-інструментів професіоналізм перекладача вимагає знання принципів їхньої роботи та обмежень. Моделі перекладацької компетенції включають технологічну (інструментальну) підкомпетенцію, що передбачає «процедурні знання з використання документальних ресурсів і інформаційних технологій, застосованих до перекладу» [4, с. 96]. Відповідно до Європейських стандартів [1, р. 9], сучасний перекладач має володіти «базовими знаннями про технології машинного перекладу і вміти використовувати їх відповідно до потреб» [4, с. 96].

Попри стрімкий розвиток технологій, жодна з них не здатна повністю замінити людину у сфері перекладу. Навпаки, кваліфікований перекладач відіграє роль своєрідного посередника й редактора алгоритмів, забезпечуючи якість та точність тексту. В його арсеналі – не лише мовна компетентність, а й критичне мислення, глибоке

відчуття культурного контексту, стилю та комунікативної доцільності. Завдяки цим якостям фахівець може виявити і скоригувати помилки машинного перекладу, передати тонкі смислові відтінки та усунути стилістичні розбіжності, що залишаються поза межами програмного аналізу. У критично важливих галузях – як-от правозастосування чи медична практика – переклад без фахового нагляду може спричинити дезінформацію й мати серйозні наслідки для здоров'я чи безпеки людей.

Паралельно з упровадженням штучного інтелекту в перекладацьку діяльність дедалі більшої ваги набувають етичні та юридичні питання, пов'язані з його застосуванням. Особливо актуальним постає питання захисту конфіденційної інформації, що є фундаментальною складовою професійної етики перекладача. Потрібно чітко розуміти, що ШІ-інструменти часто обробляють дані в хмарі, і в цьому разі існує ризик небажаного розголошення інформації клієнта [3]. Наприклад, клієнти юридичних чи медичних перекладів справедливо побоюються, що їхні документи, завантажені в онлайн-системи машинного перекладу, можуть опинитися на серверах третіх осіб [3]. Попри запевнення розробників щодо незбереження приватних текстів, занепокоєння з приводу конфіденційності залишаються цілком обґрунтованими. Саме тому перекладач має відповідально підходити до вибору інструментів, віддаючи перевагу автономним програмам або перевіреним комерційним сервісам, де договірні зобов'язання прямо передбачають заборону використання текстів для навчання моделей. Водночас слід пам'ятати, що захист конфіденційності передбачає не лише технічну безпеку, а й високий рівень особистої відповідальності самого перекладача: згідно з усталеними етичними нормами, він зобов'язаний не розголошувати інформацію, отриману в процесі роботи, якщо це не передбачено необхідністю або законом.

Поза межами конфіденційності, не менш важливою залишається проблема захисту даних та забезпечення кібербезпеки загалом. Навіть найдосконаліші онлайн-сервіси залишаються вразливими до атак – і перекладач має це усвідомлювати при кожній роботі з конфіденційними файлами. До основних практик цифрової безпеки належать створення складних паролів та користування менеджерами паролів, активація двофакторної аутентифікації, шифрування даних під час передачі, а також використання захищених каналів зв'язку, таких як VPN. Володіння цими інструментами та дотримання відповідних

процедур мають стати невід'ємною частиною професійної культури перекладача у цифрову добу. Адже навіть при дотриманні правил жоден хмарний сервіс не здатен гарантувати абсолютну безпеку. Перекладач мусить усвідомлювати загрози фішингових атак, зловмисного програмного забезпечення чи протоколів захисту, тому цифрова гігієна і обережність – невід'ємна частина його професійної культури.

Ще одне важливе коло питань – авторське право і відповідальність за зміст. ШІ-системи тренуються на величезних масивах текстів, що часто містять авторські твори. Використання таких моделей може непомітно призвести до порушення авторських прав оригінальних авторів [2]. Фахівці відзначають, що саме «етика авторського права є невід'ємною частиною AI-перекладу», оскільки тренувальні дані часто підпадають під охорону авторського права [2]. Якщо документ має авторське обмеження, перекладач має поставити собі запитання: чи маю я право передавати його через машинні платформи – і чи не краще обрати традиційний підхід? Якщо переклад створюється за допомогою ШІ, слід урахувати, кому належать права на цей переклад – перекладачу чи ж ШІ-системі – й дотримуватись чинного законодавства про інтелектуальну власність. Оскільки правова база ще не відпрацьована остаточно, найбільш безпечним є консервативний підхід: при роботі з авторським текстом отримувати відповідні дозволи, уникати неперевіраних сертифікатів, а в сумнівних випадках пропонувати клієнту альтернативні рішення.

Зрештою, важливою складовою етичної професійної практики перекладача є прозорість у спілкуванні з клієнтом. Перекладачеві варто домовитися заздалегідь, якщо у процесі роботи він планує використати цифрові інструменти на основі ШІ, пояснюючи, яким чином ці технології впливають на перебіг перекладацького процесу. Наприклад, можна погоджуватися перекладати частину тексту з машинним прискоренням, але вказувати це в письмовій угоді, або повідомляти про можливий вплив автоматизації на термін та вартість роботи. Такий відкритий підхід сприяє формуванню довіри, дозволяє замовнику усвідомлено оцінити характер наданих послуг і приймати обґрунтовані рішення щодо співпраці.

Отже, компетенції сучасного перекладача мають комплексний характер. Окрім мовної та культурної підготовки, він повинен мати ґрунтовні знання в області етики цифрового середовища, захисту

Список використаних джерел

- # ПРОЄКТНА РОБОТА У КУРСІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Наталія Іванишин

старший викладач кафедри

іноземних мов та перекладознавства

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

Відповідно до силабусу освітньої програми спеціальності 035 «Філологія» курс «Письмовий переклад» має на меті формування у